

administrative proceedings; 2) The focus of the administrative bodies; 3) The existence of a dispute (the nature of the administrative case); 4) the subject of administrative and procedural initiatives relations; 5) the nature of the legal consequences for the subject of administrative relations; 6) the procedure of (settlement level) administrative procedure; 7) functional purpose of the administrative procedure.

Key words: *administrative procedure, types of administrative procedures, administrative and legal relations, administrative-procedural activities.*

Н. Л. Губерська

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР

З'ясовано зміст поняття «адміністративна процедура». Аналіз основних підходів до розгляду адміністративної процедури дає можливість визначити її як нормативно встановлений порядок послідовно здійснюваних дій органів публічної адміністрації, спрямованих на прийняття владних управлінських рішень та реалізацію повноважень, не пов'язаних з розглядом спорів або застосуванням заходів примусу. Зміст адміністративних процедур становить закріплений адміністративно-процесуальними нормами порядок розгляду і вирішення органами виконавчої влади та місцевого самоврядування індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення прав і законних інтересів, а також виконання відповідних обов'язків всіх суб'єктів адміністративних правовідносин.

Проаналізовано сучасні наукові підходи до класифікації адміністративних процедур. Визначено основні критерії класифікації адміністративних процедур. Таким чином, адміністративні процедури у сфері публічного управління можуть бути диференційовані на підставі таких основних критеріїв: 1) характер адміністративної справи; 2) спрямованість діяльності адміністративних органів; 3) наявність спору (характер адміністративної справи); 4) суб'єкт ініціативи адміністративно-процедурних відносин; 5) характер юридичних наслідків для суб'єкта адміністративних правовідносин; 6) порядок здійснення (рівень урегульованості) адміністративної процедури; 7) функціональне призначення адміністративної процедури.

Ключові слова: *адміністративна процедура, види адміністративних процедур, адміністративні правовідносини, адміністративно-процедурна діяльність.*

УДК 342.8

О. В. Філонов

СУЧАСНІ ВИБОРЧІ СИСТЕМИ, ЇХ ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ РИСИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розглянуто основні виборчі системи з точки зору виявлення їх недоліків та переваг у сучасних умовах. Перевага мажоритарної системи абсолютної більшості полягає у тому, що вона у країні з усталеними демократичними традиціями дозволяє створити порівняно стабільний уряд. Застосування пропорційних систем дозволяє забезпечити відносну відповідності між кількістю голосів і кількістю мандатів.

В інтересах з'єднання достоїнств мажоритарної та пропорційної систем і виключення властивих кожної з них недоліків поряд зі сполученням обох систем в одних країнах у деяких інших стали застосовувати систему єдиного переданого голосу, змішані системи.

Таким чином застосування у виборчому законодавстві країни певної виборчої системи впливає не тільки на результати виборчого процесу та розподіл депутатських мандатів, але й на створення та персональний склад уряду держави. Тому в сучасних умовах країни світу намагаються покращити партійно-політичне структурування суспільства за допомогою реформування національної виборчої системи. Але на ефективність функціонування у суспільстві виборчої системи можуть здійснити вплив цензи та забороздужувальні пункти.

Ключові слова: вибори, виборчий процес, мажоритарна система, пропорційна система, змішана система.

Постановка проблеми. Правове регулювання проведення у сучасній країні виборчого процесу є однією з заporук створення демократичної правової держави, гарантування представництва у органах влади основних соціальних груп, забезпечення участі громадян в управлінні державними справами. Для реалізації виборчого процесу у кожній країні застосовується один з варіантів виборчої системи. Цей інститут займає одне з центральних місць у регулюванні виборів. Однак сучасна держава прагне до вдосконалення виборчих механізмів, тому науковий розгляд виборчих систем є актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні питання місця та ролі виборчої системи у національній політичній системі сучасної країни, особливості правового регулювання виборчих систем досліджувалися у працях А. Білоуса, В. Білоуса, М. Пойченка, Е. Пуфлера, Є. Радченка, С. Рябова, М. Ставнійчук, А. Ткачука та ін.

Метою статті є здійснити спробу наукового аналізу головних видів виборчих систем. Для реалізації зазначеної мети автор ставить завдання розглянути виборчі системи з точки зору виявлення їх недоліків та переваг у сучасних умовах.

Для досягнення зазначеної мети застосовувалися структурно-функціональний метод, метод дедукції і індукції, особливу увагу було приділено використанню історико-правового методу.

Виклад основного матеріалу. Велике значення для функціонування політичної системи в країнах сучасного світу має створення та законодавче закріплення певної виборчої системи, від характеру якої у значній мірі залежить персональний склад центральних і місцевих представницьких установ, а також результат виборів посадових осіб – від голів держави до муніципальних чиновників.

Виборча система являє собою сукупність установлених законом правил, принципів і критеріїв, за допомогою яких визначаються результати голосування. Впровадження на практиці певної виборчої системи завжди є результатом взаємодії політичних сил у суспільстві.

Виборчі системи, які в основу визначення результатів голосування спираються на принцип більшості, називаються мажоритарними. Відповідно до правил мажоритарної виборчої системи, обраним у певному виборчому окрузі вважається той кандидат або список кандидатів, який одержав установлену більшість голосів. Розрізняють два основних види мажоритарної виборчої системи: абсолютної більшості та відносної більшості. Відповідно до мажоритарної системи абсолютної більшості для визнання певної особи обраною потрібна абсолютна більшість поданих голосів (50 % +1 голос). Серед головних недоліків мажоритарної системи абсолютної більшості можна зазначити, що голоси, подані за кандидатів, що потерпіли поразку, фактично не враховуються. Отже, така система відповідає інтересам лише великих партій. Вона також може бути нерезультативною: у випадку, якщо жоден кандидат не отримає абсолютної більшості голосів або два або більше кандидатів наберуть їхню однакову кількість, питання про одержання мандата певним депутатом залишиться не

визначеним. Крім того, важливим недоліком цієї системи є й те, що вона не дає можливості встановити чітку відповідність між справжньою питомою вагою партій у політичному житті країни і їхнім впливом у парламенті [1].

У той самий час, перевага мажоритарної системи абсолютної більшості, на нашу думку, полягає у тому, що вона у країні з усталеними демократичними традиціями дозволяє створити порівняно стабільний уряд.

Однієї з найпоширеніших є мажоритарна система відносної більшості (США, Англія, Індія й т. ін.). При цьому різновиді мажоритарної системи обраним вважається той кандидат (або список кандидатів), який набрав голосів більше, ніж кожний з його супротивників окремо, навіть якщо він набрав менше половини. Мажоритарна виборча система відносної більшості завжди результативна, тому що певний кандидат обов'язково набирає відносну більшість голосів. Застосування такої системи має суттєву, на наш погляд перевагу: у парламенті створюється міцна більшість, що забезпечує стабільність уряду. Отже, мажоритарна система відносної більшості одержала поширення тому, що вона дозволяє штучно створювати стабільні уряди й парламенти.

Політичне життя сучасних країн дає десятки прикладів невідповідності між ступенем масовості опори політичних партій і їхнім представництвом у парламентах.

Звичайно при мажоритарній виборчій системі відносної більшості виборів проводяться в уніномінальних округах. У випадку ж проведення виборів, відповідно до цієї системи, у поліномінальних округах голосування приходиться у ще більше протиріччя з його результатами. Показова щодо цього практика обрання президентських вибірників у США, де кожний штат посилає стільки вибірників, скільки він обирає конгресменів. Перемагає той список кандидатів у вибірники, який набрав у даному штаті хоча б відносну більшість голосів. Це приводить до явного перекручування волі виборців. Так, на президентських виборах 1980 року Р. Рейган одержав 51,6 % поданих голосів і 90,9 % місць у колегії вибірників. Кандидат демократичної партії Дж. Картер відповідно 41,7% голосів і тільки 9,1 % місць вибірників. Незалежний кандидат Д. Андерсон, зібравши 6,7 % голосів виборців, не одержав жодного місця в колегії вибірників, хоча він при пропорційній системі міг би розраховувати на 36 вибірників [5].

За *мажоритарною системою відносної більшості* цій системі як правило не встановлюється обов'язковий мінімум участі виборців у голосуванні: якщо проголосував хоча б один виборець, то вибори вважаються такими, що відбулися. Якщо ж висунуто один кандидат на місце, він вважається обраним без голосування. Недолік цієї системи полягає у тому, що фактично не враховується велика кількість голосів політичних партій малих і середніх за своїм впливом. Разом з тим така система забезпечує партії-переможцеві значну більшість у парламенті, що дозволяє при парламентарних і змішаних формах республіканського правління формувати стійкий уряд. Дану систему застосовують у якості єдиної для виборів якої-небудь палати парламенту 43 держави, у тому числі США.

Мажоритарна система абсолютної більшості – це система, яка для обрання вимагає абсолютної більшості голосів, тобто більше половини загального їхнього числа. Таке вихідне загальне число може обчислюватися трьома способами: від загального числа зареєстрованих виборців; від загального числа поданих голосів, від загального числа поданих дійсних голосів.

При цій системі звичайно встановлюється нижній поріг участі виборців у голосуванні. Якщо він не досягнутий, вибори вважаються недійсними або що не відбулися. Достоїнством даної системи в порівнянні з мажоритарною системою відносної більшості є те, що обраними вважаються кандидати, підтримані дійсною

більшістю виборців, що проголосували, хоча б ця більшість становив один голос. Недолік же її в тім, що пропадають голосу, подані проти перемігших кандидатів, а також специфічний дефект – часта нерезультативність виборів, що найбільше ймовірно при великій конкуренції кандидатів. Це відбувається тоді, коли через розкол голосів жоден з кандидатів, що балотуються, не одержав необхідної більшості. Така нерезультативність переборюється такими способами:

- проведення другого туру (повторне голосування), коли балотуються вже не всі кандидати, що суперничали в першому турі. Наприклад, у Росії в другий тур виходять два кандидати, що набрали найбільшу кількість голосів. Переможцем визнається кандидат, що набрав відносно більшість голосів. У Франції в другому турі беруть участь всі бажаючі кандидати першого туру, що зібрали в першому турі не менш 12,5% голосів від числа виборців, внесених у списки. Для перемоги кандидатіві також необхідно відносна більшість поданих голосів виборців [2].

- проведення альтернативного голосування, тобто виборець у бюлетені цифрами вказує перевага для нього кандидатів. Така система застосовується в Австралії при виборах палати представників, а також на парламентських виборах у штатах.

Мажоритарна система кваліфікованої більшості – це система, за якою обраним вважається кандидат (список кандидатів), які одержали кваліфіковану більшість голосів. Кваліфікована більшість установлюється законом і перевищує більшість абсолютне. Ця система застосовується рідко, тому що ще менш результативна, чим система абсолютної більшості. Наприклад, у Чилі палата депутатів обирається по двохмандатним виборчим округам. Партія, яка зібрала 2/3 від загального числа дійсних голосів, одержує обидва мандати від округу [4].

Як відомо, в 40-і рр. XIX в. проекти пропорційних виборчих систем запропонували американець Томас Джильпін і швейцарець Віктор Консідеран. Зміст даного виду виборчої системи полягає в тому, що число мандатів, які одержують політичні об'єднання, відповідає числу поданих за його кандидатів голосів. До початку XX в. налічувалося 152 різновидів пропорційної виборчої системи; у теперішній час вона застосовується більш ніж в 60 країнах світу [6].

Головна відмінність пропорційних виборчих систем від мажоритарних полягає в тому, що вони будуються не на принципі більшості, а на принципі пропорційності між отриманими голосами та завойованими під час виборчих перегонів мандатами. Застосування пропорційних систем, на наш погляд, дозволяє забезпечити відносну відповідності між кількістю голосів і кількістю мандатів.

При пропорційній системі створюються порівняно великі багатомандатні округи, від кожного з яких обирається кілька депутатів; чим більше округ, тим більш чітко проявляються переваги пропорційної системи. Вибори, проведені за пропорційною системою, є суто партійними. Кожна партія висуває свій список кандидатів на виборні посади, і виборець голосує за список своєї партії цілком, хоча в ряді випадків йому надається можливість визначити своє ставлення до певних кандидатів у самому списку. Після того як виборці висловили свою волю, а голоси підраховані, визначається виборчий метр, або квота, тобто найменше число голосів, необхідне для обрання одного депутата. Квота може визначатися як для кожного округу окремо, так і для всієї країни в цілому. Найпростіший спосіб визначення квоти був запропонований біля ста років тому англійським ученим Т. Хером. квота визначається за допомогою розподілу загального числа поданих у даному окрузі голосів на кількість підлягаючому розподілу мандатів [3].

Розподіл мандатів між партіями здійснюється шляхом розподілу отриманих ними голосів на квоту. Скільки разів квота укладеться в кількості отриманих партією голосів, стільки мандатів остання одержить. Недолік зазначеної системи полягає в тому, що

вона за рідкісними винятками не дозволяє розподілити відразу всі мандати. Для ліквідації цього недоліку застосовують додатковий спосіб розподілу мандатів, які залишилися, за допомогою «методу найбільших залишків»: мандати, які залишилися, передаються партіям, що мають найбільше число голосів, що були зібрані при першому розподілі.

Застосовуються два основні правила, згідно яким здійснюється розподіл мандатів усередині партійного списку.

Правило «пов'язаних списків» полягає у тому, що порядок розташування кандидатів у списку визначається самою партією. Виборець голосує за весь список.

Правило «пов'язаних списків» дозволяє партії протягти в парламент будь-якого кандидата, поставивши його на чолі списку в тім окрузі, у якому вона має гарантоване число голосів. При цьому виборець не має змоги визначити своє відношення до кандидатів, тому що він голосує за партію, а не за осіб.

Правило «вільних списків» ліквідує цей недолік. Воно дозволяє виборцеві, що проголосував за весь список цілком, виразити своє відношення до кандидатів, проставивши проти їхніх імен цифрами або іншим способом свої переваги. Пропорційна система, якщо вона не перекручена різного роду доповненнями й виправленнями, дає відносно вірне відбиття в представницькому органі дійсного співвідношення політичних сил.

Напівпропорційні системи прагнули згладити недоліки мажоритарної системи, не переходячи до пропорційної. Дана система спрямована на забезпечення часткових меншостей, для чого застосовувалися системи обмеженого вотуму, система єдиного непередаваного голосу, система кумулятивного вотуму.

В інтересах з'єднання достоїнств мажоритарної та пропорційної систем і виключення властивих кожній з них недоліків поряд зі сполученням обох систем в одних країнах у деяких інших стали застосовувати систему єдиного переданого голосу, змішані системи.

Зазначимо, що з точки зору фахівців-математиків, які створили комп'ютерну модель сучасного виборчого процесу ідеальну демократичну процедури проведення виборів на практиці створити майже неможливо [7]. Тому при оцінці виборчої системи вирішальну роль відіграє співвідношення пріоритетів: якщо головним вважається формування стабільного ефективного уряду, перевага віддається мажоритарній системі; якщо ж робиться акцент на адекватному представництві в парламенті інтересів різних груп населення – пропорційній, або змішаній.

Висновки. Отже, ми можемо дійти висновку, що застосування у виборчому законодавстві країни певної виборчої системи впливає не тільки на результати виборчого процесу та розподіл депутатських мандатів, але й на створення та персональний склад уряду держави. Тому в сучасних умовах країни світу намагаються покращити партійно-політичне структурування суспільства за допомогою реформування національної виборчої системи. Але на ефективність функціонування у суспільстві виборчої системи можуть здійснити вплив цензи та загороджувальні пункти. Правове регулювання цих факторів може бути напрямком подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури

1. Выборы: правовые основы, избирательные технологии : науч. прав. и практич. пособ. / С. А. Альфер, И. И. Бугрова, А. Е. Вашкевич и др.; отв. ред. С. А. Альфер; науч. ред. М. Ф. Чудаков. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск.: Тесей, 2000. – 304 с.
2. Василевич Г. А. Конституционное право зарубежных стран : учеб. / Г. А. Василевич, Н. М. Кондратович, Л. А. Приходько; под общ. ред. Г. А. Василевича. – М. : Книжный Дом, 2006. – 480 с.

3. Мишин А. А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран : учеб.. – М. : Белые альвы, 1996. – 400 с.
5. Рыбаков А. В. Избирательное право и избирательные системы / А. В. Рыбаков // Социально-политический журнал. – 1998. – № 2. – С. 113 – 122.
6. Конституционное (государственное) право зарубежных стран : учеб. В 4-х т. Т. 1-2. / отв. ред. Б. А. Страшун. – Минск : Изд-во БЕК, 1996. – 778 с.
7. Заяць Н. Вибори як реалії сучасної державно-правової діяльності; теоритичний аспект / Н. Заяць // Право України. – 2007. – № 11. – С. 26 - 27.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2014 р.

O. V. Filonov

MODERN ELECTORAL SYSTEMS, THEM POSITIVE AND NEGATIVE LINES, PROSPECTS OF DEVELOPMENT

The basic electoral systems are considered from the point of view the exposure of their failings and advantages in modern terms. Advantage of the majority system of absolute majority consists in that it in a country with withstand democratic traditions allows to create a stable government comparatively. Application of the proportional systems allows to provide relative accordance between the amount of voices and amount of mandates.

In interests of connection of dignities of the majority and proportional systems and exceptions peculiareach of them failings next to connection of both systems in one countries applyi the system of the passed voice, the mixed systems.

From the point of view specialists-mathematicians which created the computer model of modern electoral process ti create ideal democratic election procedures is almost impossible. Therefore at the estimation of the electoral system a decision role is played by correlation of priorities: if the main is consider setting up a stable effective government, advantage gives oneself up the majority system; if an accent is done on an adequate representative office in parliament of interests of different groups of population – to proportional, or mixed.

Thus application in the electoral legislation of country of the certain electoral system influences not only on the results of electoral process and distributing of deputy mandates but also on creation and personal composition of government of the state. Therefore in the modern terms of the world country tryto improve party political structure of society reformation of the national electoral system. But on efficiency of functioning in society of the electoral system can carry out influence qualifications and barrage points.

Keywords: elections, electoral process, majority system, proportional system, mixed system.

УДК 342.745

В. С. Шестак

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ОБ'ЄКТИ: ЮРИДИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ

В статті на основі аналізу наукової літератури та чинного законодавства досліджено наскільки повно та всебічно опрацьовано розуміння низки основних понять, які стосуються історико-культурних об'єктів.

Питання взаємодії держави та права з культурою стають дедалі більш актуальними та потребують детального вивчення та вирішення.

Ключові слова: держава, право, культура, історико-культурні об'єкти, об'єкти культурної спадщини, пам'ятки історії і культури, культурні цінності.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження, її наукова і практична